

VIDINIO PASAULIO VERBALIZACIJA MUZIKOS KLAUSYMOSEI METU: BŪSENŲ ATSKLEIDIMO ASPEKTAS

Renata Bilbokaitė

Šiaulių universitetas, Gamtamokslinio ugdymo tyrimų centras

Įvadas

Muzika – neatsiejama šiuolaikinio žmogaus aplinkos dalis, kuri labai sparčiai keičiasi priklausomai nuo vartotojų poreikių. Technologinės galimybės priartino muziką prie pačių subjektyviausių erdvių, izoliuodama žmogų nuo nepageidaujamų veiksnių. To pavyzdys galėtų būti mp3 grotuvai, kuriuos daugelis mokinių naudoja tuomet, kai jiems atsiranda muzikos klausymosi poreikis. Froidiškasis Ego nesidalina laiku, kurį mokomoji aplinka dažnai stengiasi atimti siekdama formalių ugdymo tikslų. Atsiribojimas, tenkinant ego poreikius, vyksta per pertraukas, kai kurių pamokų metu, kai mokiniai klauso savo mėgstamos muzikos. Internetu galima atsisiųsti bet kokio stiliaus ir žanro muziką. Tačiau pastaroji savo esme ir funkcijomis nesiskiria nuo praeituose amžiuose atliktų dainų. Pop ir lengvojo žanro muzika dabartiniu metu yra labiausiai aukštinama už visų kitų žanrų muziką – tai pelningiausia muzikos industrija, įtraukusi beveik visą žmoniją, todėl jos rinka yra nepamatuojama bet kurioje civilizacijoje šalyje. Praeitieji amžiai liudija, kad tokio pobūdžio muzika buvo atliekama lauke, namuose, nedideliuose susibūrimuose, aikštėse, bet niekada muzikantai iš tokio dainavimo neturėjo tiek materialaus pelno kaip dabar. Tai buvo liaudies muzika – jos klausydavosi vadinamoji anuometinė „prastuomenė“, kuriai akademinė muzika buvo visiškai neprieinama dėl socialinių priežasčių. XXI amžiuje situacija kartojasi – populiarioji muzika tenkina masių poreikius, skatindama ieškoti ne įmantresnių muzikos komponavimo ir jo pažinimo galimybių, bet muzikos pateikimo variantų, kurie atitiktų poreikį „tas pats, bet truputį kitaip“. Tuo vadovaujantis dainos yra panašaus turinio – be rimtų semantinių prasmų ir apribojamos vis mažesniu žodžių skaičiumi, kad nereikėtų giliau mąstyti.

Faktas, kad dauguma mokinių, kaip šios visuomenės dalis, klauso populiariosios muzikos ir sąmoningai ar ne nusigręžia nuo akademinės. Kyla klausimas – kokia akademinės muzikos vieta XXI amžiuje? Ar ji dar gali tapti mokinio gyvenimo dalimi, nors ir didelių pedagogo pastangų dėka? Šie klausimai skatina mokslininkus ieškoti įvairių metodų, priemonių ir būdų, kurie skatintų mokinių domėjimąsi akademinė muzika, taip stengiantis ne tik puoselėti aukštąją kultūrą, bet ir giliau pažinti sa-

ve. Muzikos didaktikos praktikoje sukurta nemažai autorinių metodų meninei kūrinio vertinimo kompetencijai sustiprinti (Piličiauskas, 1998, Navickienė, 2005, Dikčius, 1999, Girdzijauskienė, 2001 ir kt.). Tačiau vidinio pasaulio vizualizacijos ir verbalizacijos tyrimų Lietuvos moksliniuose muzikos baruose aptikti nepavyko. Galima prielaida: tokie tyrimai atliekami, jei diegiami ar plėtojami žinomų didaktikos metodų elementai.

Muzikos reprezentacijos vizualiuoju būdu buvo analizuotos J. Bamberger (1995), J. E. Gromko (1995), J. E. Gromko and C. Russell (2002), A. A. Sadek (1987), J. L. Kerchner (1997) ir kitų autorių, tačiau vidinio pasaulio verbalizavimas ir vizualizavimas yra straipsnio autorės siūlomas terminas, kol kas nepretenduojantis į absoliučią autorystę, kol neirodyta jo mokslinė vertė. Vidinio pasaulio vizualizacija yra mokinio vidinių išgyvenimų, jausmų, būsenų, suvokimų atvaizdavimas spalvinėmis medžiagomis (šiuo atveju pieštukais), o vidinio pasaulio verbalizacija – vidinių išgyvenimų nusakymas žodžiais. Kadangi kalba atlieka minties ir veiksmo reguliavimo procesus (Karbach, Kray, 2007), manoma, jog vidinio pasaulio įvardijimas padeda susikoncentruoti į save ir į klausomą muziką, todėl gaunamas dvigubas efektas. Tai leidžia giliau pažinti klausomą muzikos kūrinį ir pačiam klausytojui geriau suprasti save.

Tyrimo problema. Manoma, jog labai trūksta gilesnių muzikos pažinimo metodų, kurie padėtų optimizuoti šio dalyko mokymo galimybes, priartintų mokinius prie savęs pačių per muzikos suvokimą. Vizualizavimas tikslingai nukreipia mintis, mažiau blaškomas, stiprėja dėmesio koncentracija. Apibūdinant savo vizualizaciją, stiprėja mokinių sąmoningas suvokimas, kuris verbalizuojamas, todėl apmąstoma tai, kas atvaizduota gilaus susikaupimo metu. Daroma prielaida, kad vidinio pasaulio vizualizavimas, o paskui jo verbalizavimas gali duoti geresnių muzikos mokymo rezultatų. Šiuo tyrimu kaip tik siekiama praplėsti tyrimų lauką šioje srityje, aiškinantis, kokias vidines būsenas galima identifikuoti kategorizuojant jas į tam tikras bendrytes, kurios padėtų formuoti metodo teoriją.

Tyrimo objektas – vidinio pasaulio atskleidimas verbalizacijos būdu klausantis muzikos.

Tyrimo tikslas – ištirti verbalizacijos būdu užkoduotą vidinį pasaulį, išryškėjusį klausantis dviejų skirtingų epochų, nevienodo stiliaus bei žan-

ro muzikos kūrinių, išsiaiškinant pagrindines ir šalutines vidinio pasaulio būsenų kategorijas

Tyrimo metodologija

Straipsnyje remiamasi *kognityvine* psichologijos teorija (Piaget, 2002), kuri pagrindžia tyrėjos nuomonę, kad muzikos vizualizacija yra sudėtingas psichikos veiksmo reiškiny, kurį galima tirti *fenomenologine* tyrimo tradicija. Vizualizacijos metu veikinami sensoriniai reiškiniai, regėjimo ir audialinė juslės, aktyvinami analitinio ir vaizdinio mąstymo procesai.

Kuriant tyrimo instrumentą, remtasi *vaizdinio mąstymo teorija* (Arnheim, 1997), akcentuojančia vaizdų suvokimo ir jų atvaizdavimo svarbą meno supratimo procesuose, bei *vizualizacijos* teorija (Wu, 2004), atspindinčia vizualizacijos būtinumą ugdymo procese, kaip galimybę išreikšti suvokiamus, bet dar nesuprantamus dalykus, kurie po vizualizacijos refleksijos tampa suprantami sąmonei.

Tyrimo imčiai pagrįsti remtasi amžiaus *tarpsnių, arba raidos*, teorija (Vygotsky, 1985). Tyrimui pasirinkta tokia mokinių imtis todėl, kad šiame amžiuje (15–16 metai) jau gebama formalizuoti savo mintis, mokinių supratimas yra pakankamai aukšto lygio, jie lengviau verbalizuoja savo išgyvenimus nei vaikai.

Tyrimo organizavimas

Tyrimas buvo vykdomas 2008 metų rudenį. Dalyvavo 83 devintokai iš Šiaulių vidurinės mokyklos (53 merginų, 30 vaikinų). Buvo skirtos užduotys, kurios muzikos klausymo metu turėjo būti atliktos. Parinkti du kūriniai: G. Allegrio „Miserere“ ir A. Šionbergo „Spalvos“. Buvo išdalinti 12 spalvų pieštukai. Klausydami muzikos mokiniai pasirinktomis spalvomis turėjo atvaizduoti muzikos judėjimą, savo vidinį pasaulį, o po to žodžiais paaiškinti, ką jie atvaizdavo. Straipsnyje analizuojamos mokinių nuomonės, atspindinčios jų vidinio pasaulio, išryškėjusio muzikos klausymo metu, įvardijimą.

Trumpa klausytų muzikos kūrinių charakteristika

G. Allegrio „Miserere“ yra klasikinis religinio žanro muzikos kūrinys, parašytas ankstyvojo baroko laikotarpiu. Jam yra būdinga aiški, klasikinė harmonija, absoliutus tonalumas ir grigališkojo choralo elementai. Kūrinių atlieka berniukų ir vyrų choras. Minėtos kompozicijos intonacijos labai harmoningos, pagrįstos skaidrumo principu. Šis kūrinys yra vienas iš geriausių visų laikų religinio pobūdžio chorinių kūrinių, vadinamas šedevru. Jis pasirinktas kaip tik dėl pastarosios priežasties, tikintis, jog kartų suformuota nuomonė pasitvirtins ir kūrinių klausymas mokiniams padarys didelį įspūdį. Tikėta-

si dėmesingumo ir susikaupimo atliekant užduotis. Atsižvelgta į faktorių, kad daugeliui paauglių šis kūrinys ir jo intonacijos bus nepažįstamos, tikėtasi, kad estetiškas kūrinio poveikumas sustiprins motyvaciją atlikti užduotis nuoširdžiai, kuo tiksliau įvardijant savo vidinį pasaulį.

A. Šionbergo kūrinys „Spalvos“ yra šio amžiaus kūrinys, taip pat priskirtas klasikos sąrašui. Kūriniui būdinga ryški ekspresionistinė ir postmodernistinė komponavimo technika. Pastaroji išsiskiria neharmoningais sąskambiais, atonalumu, dideliais intonaciniais šuoliais, pasikartojimų nebuvimu. A. Šionbergo kūryba ilgą laiką klausytojų buvo atmesta dėl neįprastų skambesiu, kurie kėlė žmonių nepasitenkinimą ir neskaitino jokios estetikos. Kūrinys kupinas įtampos, neramumo ir miglotumo, tempas lėtas. Tačiau ilgainiui klausytojai ėmė gilintis į ekspresionisto kūrybą, ieškoti užkoduotų sąmoninių kūrėjo mąstymo bruožų. Buvo sakoma, jog A. Šionbergo kūryba skirta ne tik emocijoms išraiškoms perteikti, bet ir mąstymui skatinti, todėl manoma, kad šis kūrinys galėtų žadinti ryškias vidines būsenas. Taip pat neįprastas muzikos skambesys turėtų skatinti motyvaciją labiau įsijausti į save, nes tai nepatirtas stimulatorius. Antra, jei kūrinys mokiniams labai nepatiktų, tai leistų kuo aiškiau įvardyti savo vidinį pasaulį ir nereikėtų giliau mąstyti. Jei vidinis pasaulis bus suvoktas sąmoningai, jo identifikacija bet kuriuo atveju bus sėkminga.

Tyrimo metodai. Tyrimo duomenims apdoroti ir analizei buvo pasitelkti kokybiniai *kontent analizės* ir *struktūrinės analizės* metodai. Iš mokinių rašytinių atsakymų buvo išskiriami prasminiai žodžiai, jie buvo jungiami į subkategorijas, o pastarosios – į kategorijas. Analizuojant duomenis, taikytas *lyginamasis* metodas.

Tyrimo rezultatai

Muzikos pamokoje mokiniai klausė vieno autorius kūrinio, vizualizavo savo vidinį pasaulį ir jį verbalizavo, t. y., nusakė savo išgyvenimą žodžiais. Kai ši užduotis buvo atlikta, mokiniai analogiškai klausėsi kito kūrinio. Duomenų analizei vartoti verbaliniai kodai. Iš jų buvo sudaryti prasminiai kontekstai, kurie sudarė tam tikrų subkategorijų grupę. Subkategorijos buvo jungiamos į kategorijas. Tos kategorijos, kurios turėjo didžiausią kontekstų skaičių ir kartojosi abiejose verbalizacijos išraiškose, vadinosimos pagrindinėmis.

Iš lentelės duomenų matyti, jog klausantis G. Allegrio kūrinio „Miserere“, mokinių vidinio pasaulio verbalizavimas gali būti sugrupuotas į keturias kategorijas. Siekiant giliau pažinti muzikos įtaką žmogaus vidiniam pasauliui, reikia plačiau paanalizuoti subkategorijas.

Lentelė. *Verbalizuotas Vidinis pasaulis*

Kūri- nys	Kategorija	Iš viso	Subkatego- rija	V. K. skaičius	Verbaliniai kontekstai
G. Allegrio „Miserere“	Harmoninga būsena	15	Ramus	10	„ramybė“, „ramus“, „ramus, kartais susimąstęs“, „ramus, kaip šios tamsios spalvos“, „ramus, bet neviltingas“, „ramus, gražus, jautrus, nuoširdus“, „susimąstęs“, „geras vidinis pasaulis“, „esi rami, kaip laukų gėlė, šnarinanti tik vėjyje ir niekam nepriklausanti“, „labai ramus, bet ir jaudinantis, sukeliantis daug prisiminimų“
			Pakylėtas	5	„šviesus, pilnas gėrio, ramus ir dieviškas“, „mylintis, pakilus, verčiantis susimąstyti“, „mylintis, supratingas, pakylėtas, „pakylėtas“, „svajingas“
	Neharmoninga būsena	9	Liūdnas	9	„liūdnas“, „neramus“, „man kraupu“, „niūrus, ieškantis prasmės“, „kai bažnyčioje gieda kunigai, mano mintys liūdnos“, „liūdnas ir užjaučiantis“, „neramus, liūdnokas, giliai išsigalvojus galima klausant šio kūrinio ir ašarą išspausti“
	Sakralūs vaiz- diniai	9	Mirtis	5	„primena laidotuves“, „bažnyčia, laidotuvės“, „išsivaizduoju kapines“, „liūdnas, primenantis močiutės laidotuves“, „tarsi prisiminčiau, kad mano senelis miręs“
			Bažnyčia	4	„Kalėdos bažnyčioje“, „lyg būčiau bažnyčioje“, „bažnytinis“, „viduje yra bažnyčios atvaizdas“
Neaiški būsena	5	Neatskleis- ta	5	„viskas mintyse apsivertė“, „mintys sukančios ratu“, „įvairus“, „prisimenantis“, „kaip jį supranti“	
A. Šionbergo „Spalvos“	Neharmoninga būsena	25	Liūdnas	9	„liūdnas“, „liūdnas, ieškantis išeities“, „viduje labai liūdna“, „liūna, niūru“, „nerimas“
			Kraupus	9	„išnykęs po tokios muzikos“, „žiaurumas valdo pasaulį“, „krečia šiurpas, neramus“, „niūrus, tamsus, šiurpinantis“, „labai baisus“, „aptemsta nuo tokio kūrinio, imi galvoti apie liūdesį“, „muzika sukelia nemalonų jausmą“, „chaosas“, „tamsus“
			Niūrus	4	„temsta, pasidaroma tamsus ir niūrus“, „niūrus, nuliūdes“, „labai niūrus ir slegiantis“, „norisi verkti ir žudyti“
			Baugus	3	„labai bauginantis, sukyla visi liūdni prisiminimai“, „jis bijo, kad gali kažkas baisaus atsitikti ir kažkas nori išsigelbėti“, „išsigandęs, tamsus, miglotas, baisus, netikėtas“
	Harmoninga būsena	9	Ramus	6	„ramus, susimąstęs“, „ramybė, tyumas, susikaupimas“, „ramybė, sukyla svajonės apie harmoniją“, „širdyje gera, jaučiu vidinę ramybę“, „įsitempęs, bet ramus“, „nuotaikingas, ramus“
			Tylus	3	„susijęs su bangomis, mielas, gražus, tylus“, „lyg ramus jūros bangavimas, kai tyliai leidžiasi saulė“, „vieną momentą tylus“
	Kintanti būse- na	3	Kintantis	3	„kartais šviesus, kartais tamsus ir banguojantis“, „pusė tam- sos ir pusė šviesos“, „linksma, o paskui liūdna“

Pirmoji subkategorija „ramus“, rodanti, jog kai kurių mokinių vidinis pasaulis tarsi rami būsena. Pastarosios sąlygoja harmoningą savijautą, todėl žmogus gali jaustis savimi patenkintas, pailsėjęs ir atsigavęs. Ramybė yra viena iš reikšmingiausių krikščioniškosios religijos duotybių, būtina kiekvienam žmogui, jei jis siekia Dievo. Antroji subkategorija „pakylėtas“ rodo, kad kai kurie mokiniai savo vidinį pasaulį įvardina kaip „pakilų, šviesų“. Galima manyti, jog toks būsenos įvardijimas atskleidžia G. Allegrio kūrinio inspiruojamas pakilias emocijas, kurios išvirtina sąmoningu žmogaus pojūčių suvokimu. Minėtos subkategorijos sudaro „harmoningos

būsenos“ kategoriją, kuria remiantis galima teigti, jog G. Allegrio „Miserere“ inspiravo teigiamas emocijas, gerą savijautą, pozityvius jausmus ir išgyvenimus, gal net tam tikrą vidinio būvio pakylėjimą.

Trečioji subkategorija „liūdnas“ siejama su kai kurių tiriamųjų nusiminimo jausmu, gal net dvasiniu skausmu, kuris nugramzdina į gilesnį savęs pajautimą bei į liūdnų prisiminimų vaizdinius. Liūdesys jaučiamas sąlyginės melancholijos būsenose, kurių nekontroliuojant žmogaus vidinės būsenos patenka į neurastenines zonas. Tačiau liūdesys gali būti panaudojamas kaip skatulys ar stimulus nuo jo išsivaduoti ir pasiekti harmonijos būsenas. Trečioji

subkategorija priskirta neharmoningos būsenos kategorijai. Vadinasi, jog liūdesys identifikuojamas kaip negatyvi vidinė būseną.

Ketvirtoji subkategorija rodo, kad vidinis pasaulis įvardijamas kaip vaizdinys, susiformavęs vaizduotės ir atminties dėka klausant muzikos. „Bažnyčia“ – tai subkategorija, kuri žadina su sakraline erdve susijusius vaizdinius. Taigi, muzika padeda įsigilinti į save ir ne tik identifiukuoti savo vidinę būseną, bet užfiksuoti savo vaizdinius. Tikėtina, kad moksleiviai, patyrę su bažnyčia susijusių išgyvenimų klausydami G. Allegrio „Miserere“, kažką panašaus jautė ir patyrė nenusakomą vidinę būseną ir jos neidentifikavo. Neidentifikacija gali vykti dėl vaizdinių stiprumo, kuris gali būti didesnis nei gebėjimas verbalizuoti savo būvį duotu momentu. Kitaip sakant, vaizdinių intensyvumas klausant kūrinio yra kur kas stipresnis nei galėjimas identifiukuoti savo būseną žodžiais. Tokiu atveju sąmonėje tarsi „plaukia“ vaizdai, kuriems verbalizuoti tarsi trūksta tinkamų žodžių. Daugelis subkategorijai priskirtų atsakymų – „kaip bažnyčioje“ – tiksliausiai įvardija būseną.

Penktoji subkategorija „mirtis“ rodo, jog kai kurie paaugliai, prisiminė su mirtimi susijusius dalykus. Ši subkategorija tiksliai galėtų būti prijungta prie „neharmoningos būsenos“ kategorijos, tačiau autorė ją priskyrė trečiajai kategorijai „sakralūs vaizdiniai“, kaip ir ketvirtąją subkategoriją. Toks prijungimas atliktas manant, kad, identifiukuojant savo vidinę būseną, regimųjų vaizdų suvokimas yra stipresnis už vidinės jausminį-išgyvenamąją būsenos įvardijimą. Ketvirtoji kategorija „neaiškios būsenos“ rodo kai kurių mokinių nesugebėjimą įvardyti savo būsenų, todėl straipsnio autorė pasirinko neutraliausią terminą, kad jis neklaidintų tolimesnių tyrimų.

Klausant A. Šionbergo kūrinio, parašyto ekspresionizmo išraiškos priemonėmis, susiformavo kai kurios subkategorijos, panašios į tas, kurios buvo identifiukuotos klausantis G. Allegrio „Miserere“. Tokioms priskirtos – „liūdnas“ ir „ramus“ – vidinio pasaulio įvardijimo kategorijos. Kiekviena iš jų atstovauja priešingas būsenas – harmoningą ir neharmoningą. Kadangi jų interpretacija jau pateikta, toliau dėmesys bus telkiamas į kitas subkategorijas. Antroji subkategorija „kraupus“, gauta išanalizavus tiriamųjų atsakymus apie savo vidinį pasaulį, priskirta „neharmoningos būsenos“ kategorijai. Minėtoji subkategorija liudija, kad A. Šionbergo kūrinys inspiravo baimės pojūčius, nesaugumo jausmą saugioje aplinkoje. Tai rodo stiprų emocinį poveikį žmogui. Žinoma, to ir siekė kūrinio autorius savo ekspresionistinės išraiškos priemonėmis, nustelbusiems gyvenamojo meto klausytojų skonį.

Trečioji subkategorija „baugus“ siejama su

baime, kuri priskirta „neharmoningos būsenos“ kategorijai. Pilotinio tyrimo rezultatų duomenimis (lentelė), klausydami A. Šionbergo kūrinio kai kurie mokiniai jautė pozityvias emocijas, šiltus išgyvenimus, juos įvardydami kaip „ramybę“ ir „tylą“. Sudarytos dvi subkategorijos, apibūdinančios įvardytą paauglių vidinį pasaulį. Pirmoji subkategorija rodo, kad kai kurie paaugliai jautė ramybę, o antroji – klausytojai išgyveno būseną, kurią įvardino kaip tylą. Abi šios subkategorijos sudaro „harmoningos būsenos“ kategoriją. Paskutinioji kategorija „kintančios būsenos“ yra nuoroda į tai, kad kai kurie mokiniai išgyveno nestabilias būsenas, kurios tarsi „migravo“, todėl nebuvo galima priskirti anksčiau aptartoms kategorijoms. Kategorija „kintančios būsenos“, kaip ir kita kategorija – „neaiškios būsenos“, neturi reikšmingo svorio, lyginant su kitomis kategorijomis, todėl tik nuo tolimesnių tyrimų priklausys, ar jos bus įvertintos kaip svarbios savo vidiniam pasauliui nusakyti muzikos klausymo metu.

Tiriamųjų vidinis pasaulis, klausantis dviejų emocijų, stiliaus ir komponavimo principais skirtingų muzikos kūrinių, gali būti įvardytas dviem pagrindinėms kategorijomis: „harmoningos būsenos“ ir „neharmoningos būsenos“. Visos kitos kategorijos, remiantis šio tyrimo rezultatais, priskiriamos šalutinėms kategorijoms, nes neturi aiškaus ir pakankamo prasminių kontekstų svorio. Lyginant kategorijų skaičių abiejuose kūriniuose, nustatyta, kad klausantis G. Allegrio „Miserere“ „neharmoningos būsenos“ kategorijai priskiriamas 15 kontekstų skaičius, o klausantis A. Šionbergo kūrinio „Spalvos“ minėtajai kategorijai priklauso 25 prasminiai žodiniai kontekstai. *Vadinasi, A. Šionbergo kūrinys „Spalvos“ inspiravo daugiau negatyvių būsenų, o G. Allegrio kūrinys „Miserere“ veikė labiau kaip harmoningų būsenų stimulatorius.*

Diskusija

Iš atliktos analizės aišku, kad tiriamieji galėjo pajusti vieną iš dviejų pagrindinių būsenų – *harmoningą* arba *neharmoningą*, nepaisant kūrinio stiliaus, žanro, komponavimo tonalumo ar atonalumo, intonacijų ir kitų muzikinių aspektų. Vadinasi, *tiriamųjų vidinis pasaulis gali būti identifiukuotas kaip išgyvenantis harmoningas būsenas arba atvirkščiai*. Šalutinės kategorijos „neaiški būsenos“ ir „kintanti būsenos“ rodo, kad kai kurie mokiniai nesugebėjo tiksliai įvardyti savo išgyvenimų. Šalutinės kategorijos iliustruoja, jog egzistuoja tiriamųjų grupė, negebanti tiksliai įvardinti savo vidinio pasaulio, tačiau dėl mažo respondentų ir prasminių kontekstų skaičiaus šios kategorijos negali būti vadinamos esminėmis, joms patvirtinti reikia platesnio pobūdžio tyrimų. Jei tokių būsenų pasitaikys dažniau, galima bus šią kate-

goriją įprasminti gilesnės analizės ir interpretacijos metodais.

Harmoninga būseną, kaip vidinį pasaulį reprezentuojanti visuma, susijusi su teigiamais jausmais, skatina mokinius įsiklausyti į save. Analizės duomenimis, nepaisant kūrinio komponavimo principų ir muzikinių išraiškos priemonių, yra klausytojų grupė, kurie klausydamiesi nevienodo stiliaus akademinės muzikos, išgyvena harmoningą sąlytį su pačiu savimi. Diskutuotinas klausimas: kodėl vieniems mokiniams du muzikos kūriniai sukėlė harmoningus išgyvenimus, o kitiems – destruktivius? Neaišku, ar išklausi abu kūriniai tų pačių mokinių vidinis pasaulis buvo įvardintas ir įprasmintas kaip harmoningas, o gal kūriniai sukėlė skirtingus vidinius išgyvenimus? Siekiant atsakyti į pastarąjį klausimą tolimesni tyrimai bus organizuojami taip, kad duomenų lapai atskleistų užkoduotas tapatybes, nes šio tyrimo metu buvo manoma, kad anonimiškumas suteiks tiriamiesiems daugiau laisvės.

Neharmoninga būseną, kaip antai baimės, niūrumo ir chaoso išgyvenimas, straipsnio autorės nuomone, gali būti nuoroda į diskutuotinus dalykus. Pirma, klausytojai yra dar emociškai nestabilūs ir tai patvirtintų beveik visos psichologinės raidos teorijos, nes paauglystės amžiuje brandinami jausmai ir emocijos, stengiamasi kuo daugiau jų išgyventi. Dažnai siekiama stiprių pojūčių, užaštrinami vidinio pasaulio kraštutinumai. Paauglių kalboje atsiranda dėmesį traukiančios sąvokos, pvz., rojus ir tragedija, kurios nebūtinai vartojamos tiesiogine reikšme. Paauglių žodyne minėtieji žodžiai atsiranda dėl noro padaryti didesnę įspūdį, susilaukti daugiau dėmesio iš aplinkinių. Taip elgiamasi norint tapti svarbesniam, labiau išsiskiriančiam iš kitų, todėl formuojasi grupės, iškeliamas lyderis, imituojami pasirinkti „herojai“ dėl paties savijautos komforto, o ne dėl poreikio save kankinti. Mazochistiniai polinkiai identifikuojami tik rimtų patologijų turintiems paaugliams. Tuo remdamasi, straipsnio autorė mano, kad A. Šionbergo kūrinio sukelti išgyvenimai yra tikrai išjausti (o ne šiaip žaidimas žodžiais), nes įvardijant tą negatyvią būseną, siekiama ja nusikratyti. Norima parodyti, kad klausoma muzika kelia nepasitenkinimą ir yra priešinga muzikai, kurios klausosi laisvalaikio. Dauguma mokinių A. Šionbergo muzikos neklausytų savo noru, nes jie patiria labai stiprias neharmoningas būsenas. Antra, galbūt yra kažkoks tipas klausytojų, kuriems muzika sukelia neharmoningus jausmus ar būsenas.

Kol kas neaišku, kuriam klausytojų tipui muzika stimuliuoja mokinių vidinį pasaulį, kurio verbalizacijos kodus autorė sujungė į dvi aptartąsias kategorijas. Ar tai yra psichologiškai labai sensitivūs paaugliai? Ar tie, kurie pripratę tenkinti savo hedonistinius poreikius? Ar tiesiog tie, kurie nebuvo pratę klausytis akademinio lygio muzikos? Akivaizdu, kad pilotinio tyrimo duomenų analizė, kelia daugiau klausimų nei duoda atsakymų. Tik plėtojant šios srities tyrimus, būtų aišku, ar dabartinės duomenų interpretacijos yra būdingos visai populiacijai.

Literatūra

1. Arnheim R., 1997, *Visual Thinking*. Berkeley.
2. Bamberger J., 1995, *The Mind Behind the musical Ear*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
3. Dikčius A., 1999, *Mano muzika: vadovėlis 5 klasei*. Vilnius: Alma Littera.
4. Girdzijauskienė R., 2001, *Jaunesniojo mokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas muzikine veikla*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, edukologija (07S). Klaipėda.
5. Gromko J. E., 1995, Invented Iconographic and Verbal Representations of Musical Sounds: Their Information Content and Usefulness in Retrieval Tasks. *The quarterly Journal of Music Teaching and Learning*. Vol. 6. P. 32–43.
6. Gromko J. E., Russell C., 2002, Relationships among Young Children's Discrimination of Tonal and Rhythmic Patterns. *Journal of Research in Music Education*. Vol. 50. Issue 4. P. 333–342.
7. Karbach J., Kray J., 2007, Developmental Changes in Switching Between Mental Tasks Sets: The Influence of Verbal Labeling In Childhood. *Journal of Cognition and Development*. Vol. 8. Issue 2. P. 205–236.
8. Kerchner J. L., 1997, *Perceptual and Affective Components of the Music Listening Experience as Manifested in Children's Verbal, Visual and Kinesthetic Representations*. Unpublished doctoral dissertation. Northwestern University. IL.
9. Navickienė L., 2005, *Emocinio imitavimo metodas muzikos pamokoje*. Vilnius.
10. Piaget J., 2002, *Vaiko kalba ir mąstymas: vaiko logikos tyrinėjimai*. Vilnius: Aidai.
11. Piličiauskas A., 1998, *Muzikos pažinimas*. II d. Vilnius: Vaga.
12. Sadek A. A., 1987, Visualization of Musical Concepts. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*. Vol. 91. P. 149–154.
13. Wu Hsin-K., Shah P., 2004, Exploring Visuospatial Thinking in Chemistry Learning. *Science Education*. Vol. 88. Issue 3. P. 465–492.
14. Vygotsky L. S., 1985, *Thought and Language*. Cambridge, MA: The M. I. T. Press.

THE VERBALIZATION OF INTERNAL WORLD DURING LISTENING TO MUSIC: THE ASPECT OF UNCLOSING OF STATES

Renata Bilbokaitė

Summary

Music is integral part of environment of a modern human, which is very rapidly changing depending on the needs of users. Visualization directs thoughts purposefully to the concentration of attention. When describing visualization in verbal words the students' conscious perception is getting stronger, therefore what is reflected during deep concentration is being thought over. The assumption is made in this article that visualization of internal world and later verbalization of it can produce better music teaching results. This research aims to expand this research area by studying what internal states could be identified by categorizing them into certain generalities that would help to form a theory of the method.

It is clear from the analyzed data that researched persons were able to experience one of two main states – *harmonic* or *disharmonic* regardless of the style of creation, its genre, tonality or atonality of composition and despite intonations and other musical aspects. Thus *internal world of respondents could be identified as experiencing harmonic or disharmonic state of mind*. Minor categories “*unclear state of mind*” and “*shifting state of mind*” show that some students were unable to verbalize their states precisely and therefore the latter categories in this article were named in neutral way so that they would not mislead future researches.

Harmonic state of mind as the whole that represents internal world is connected with positive feelings, emotions and kind experiences; it also stimulates learners to feel themselves deeper. *Disharmonic state of mind*, such as sudden experiencing of fear, gloom and states of chaos, in the opinion of the author of the article, could be reference to two aspects that are to be discussed: first, that listeners are still emotionally unstable and second, there might be some type of listeners whom music evokes disharmonic feelings or states.

Keywords: music education, visualization, verbalization, internal world.

VIDINIO PASAULIO VERBALIZACIJA MUZIKOS KLAUSYMOSEI METU: BŪSENŲ ATSKLEIDIMO ASPEKTAS

Renata Bilbokaitė

Santrauka

Muzika – neatsiejama šiuolaikinio žmogaus aplinkos dalis, kuri labai sparčiai keičiasi priklausomai nuo vartotojų poreikių. Vizualizavimas nukreipia mintis į dėmesio koncentraciją. Apibūdinant vizualizaciją žodžiais, stiprėja mokinių sąmoningas suvokimas, todėl apmaštoma tai, kas atvaizduota gilaus susikaupimo metu. Daroma prielaida, kad vidinio pasaulio vizualizavimas, o paskui jo verbalizavimas gali duoti geresnių muzikos mokymo rezultatų. Šiuo tyrimu kaip tik siekiama praplėsti tyrimų lauką, aiškinantis, kokias vidines būsenas galima identifikuoti kategorizuojant jas į tam tikras bendrystes, padedančias formuoti metodo teoriją.

Duomenys leido nustatyti, kad tiriamieji gali patirti vieną iš dviejų pagrindinių būsenų – *harmoningą* arba *neharmoningą*, nepaisant kūrinio stiliaus, žanro, komponavimo tonalumo ar atonalumo, intonacijų ir kitų muzikinių aspektų. Vadinasi, *tiriamųjų vidinis pasaulis gali būti identifikuotas kaip išgyvenantis harmoningas būsenas arba atvirkščiai*. Šalutinės kategorijos „*neaiški būseną*“ ir „*kintanti būseną*“ rodo, kad kai kurie mokiniai nesugebėjo tiksliai įvardinti savo būsenų, todėl straipsnio autorė apibūdino jas neutraliaisiais pavadinimais, kad jos neklaidintų tolimesnių tyrimų.

Harmoninga būseną, kaip vidinį pasaulį reprezentuojanti visuma, susijusi su teigiamais jausmais, emocijomis, šiltais išgyvenimais, skatina mokinius įsiklausyti į save. *Neharmoninga būseną*, tokia kaip staigus baimės, niūrumo ir chaoso išgyvenimas, straipsnio autorės nuomone, gali būti nuoroda į du diskutuotinus dalykus: pirma, kad klausytojai yra dar emociškai nestabilūs, antra, galbūt yra kažkoks tipas klausytojų, kuriems muzika sukelia neharmoningus jausmus ar būsenas.

Prasminiai žodžiai: muzikinis ugdymas, vizualizacija, verbalizacija, vidinis pasaulis.

Įteikta 2009-03-02